

234012 - دهه پایانی رمضان از شب بیست و یکم شروع می‌شود، تفاوتی ندارد که ماه کامل باشد یا

بیست و نه روز

سوال

سوالی برایم پیش آمده که یکی از دوستانم درباره دهه آخر رمضان به زهنم انداخت. او می‌گوید: اگر رمضان ۲۹ روز باشد دهه پایانی از ۱۹ تا ۲۹ رمضان خواهد بود. در این صورت چگونه شب‌های فرد دهه پایانی را تشخیص دهیم؟ پاسخ شما چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

دهه پایانی رمضان از شب بیست و یکم شروع می‌شود، چه ماه سی روزه باشد چه بیست و نه روزه.

به دلیل حدیثی که بخاری (۸۱۳) و مسلم (۱۱۶۷) از ابوسعید خدری روایت کرده‌اند که گفت: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دهه نخست رمضان را اعتکاف نمود و ما نیز با او اعتکاف کردیم، پس جبرئیل به نزدش آمد و گفت: آنچه می‌خواهی روبروی توست پس دهه میانی را به اعتکاف نشست و ما نیز با او اعتکاف نمودیم، پس جبرئیل به نزد ایشان آمد و گفت: آنچه می‌خواهی روبرویت هست پس پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در صبح روز بیستم رمضان به سخن ایستاد و فرمود: هرکه با پیامبر - صلی الله علیه وسلم - اعتکاف کرده برگردد زیرا شب قدر را نشانم دادند و از یادم برده شده و آن در دهه پایانی در شب‌های فرد است و من دیدم که گویا در گل و آب سجده می‌کنم و سقف مسجد از برگ نخل بود و ما در آسمان چیزی نمی‌دیدیم پس تکه ابری آمد و باران بارید و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - با ما نماز گزارد تا آنکه اثر گل و آب را در پیشانی رسول الله - صلی الله علیه وسلم - و نوک بینی ایشان دیدیم که تصدیق رویای او بود».

و در روایت بخاری (۲۰۲۷) آمده که: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در دهه میانی رمضان به اعتکاف می‌نشست پس سالی به اعتکاف نشست تا آنکه شب بیست و یکم یعنی همان شبی که صبحش از اعتکاف خارج می‌شد فرمود: هرکه با من به اعتکاف نشسته بود پس دهه پایانی را به اعتکاف بنشیند و این شب به من نشان داده شده بود اما از یادم برده شده بود و خودم را [در خواب] دیدم که صبحش در آب و گل سجده می‌کنم پس در دهه پایانی و در هر [شب] فرد آن را بجوید. آسمان آن شب بارید و سقف مسجد از برگ نخل بود پس آب از سقف مسجد چکید و با چشمانم رسول الله - صلی الله علیه وسلم - را دیدم که بر پیشانی‌اش اثر آب و گل بود و آن صبح روز بیست و یکم بود».

حافظ ابن حجر - رحمه الله - می‌گوید:

این نشان دهنده آن است که آن سخنرانی در صبح روز بیستم بوده و باران در صبح روز بیست و یکم اتفاق افتاده است (فتح الباری: ۲۵۷ / ۴).

و همچنین در روایت بخاری (۲۰۱۸) و مسلم (۱۱۶۷) آمده است: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در رمضان در دهه میانی به اعتکاف می‌نشست و هنگامی که شب بیستم به پایان می‌رسید و به استقبال [روز] بیست و یکم می‌رفت، به خانه‌اش باز می‌گشت و کسانی که با او بودند نیز باز می‌گشتند.

و این دال بر آن است که دهه پایانی از شب بیست و یکم آغاز می‌شود.

برای همین مذهب جمهور علما - از جمله ائمه اربعه - این است که هر کس می‌خواهد دهه پایانی رمضان را به اعتکاف بنشیند باید پیش از غروب خورشید [یعنی پیش از آغاز] شب بیست و یکم وارد اعتکاف شود.

مراجعه نمایید به سوال شماره (14046).

شب‌های وتر دهه پایانی، شب بیست و یکم، بیست و سوم، بیست و پنجم، بیست و هفتم و بیست و نهم است.

شب نوزدهم اما جزو شب‌های وتر دهه پایانی نیست، چه ماه رمضان کامل باشد چه ناقص، زیرا بخشی از دهه وسط رمضان است.

حافظ ابن حجر - رحمه الله - می‌گوید:

شب قدر منحصر در رمضان است، سپس در دهه پایانی رمضان، سپس در شب‌های فرد دهه پایانی، نه اینکه در شب خاصی از [روزهای وتر دهه پایانی] آن باشد و این چیزی است که مجموع اخبار وارده در این زمینه دال بر آن می‌باشد (فتح الباری: ۲۶۰ / ۴).

والله تعالی اعلم.